KALE DOR KAYIKO

em@il: kdk@kaledorkayiko.org

"IJITO-HERRIA CURRICULUM-MATERIALETAN"

AURKIBIDEA

1.- AURKEZPENA

2.- HELBURU OROKORRA

3.- BILDUTAKO MATERIALAK

4.- HAUR-LITERATURAKO GIDA DIDAKTIKOAK

1.- AURKEZPENA

"Gizarte-sektoreak eskolatzeari, bizikidetzari, ijito-kulturari eta abarri buruzko gaietan kontzientziatzeko, aholkuak emateko, eztabaida sustatzeko" eta ezagutarazteko beharrak eraginda sortu zen gure taldea, "kulturen arteko bizikidetza hobea" lortzea helburutzat hartuta.

Eskola da haur ijitoen eta ijito ez direnen bizikidetzarako lehen espazioa, eta espazio pribilegiatua izan daiteke elkar ezagutzeko eta elkar errespetatzen ikasteko.

Hori dela-eta, urteak daramatzagu ikasle ijitoak dituzten irakasleak prestatzen eta sentsibilizatzen.

Ezin dugu ahaztu, bestalde, testu-liburua dela, egun, irakasle gehienek lanerako erabiltzen duten oinarrizko tresna. Eta badakigu IJITOAK EZ DIRELA EXISTITZEN ESKOLA-LIBURUETAN. Ongi asko erakutsi du hori Tomás Calvo Buezasek, Madrilgo Unibertsitate Konplutentseko Politika Zientzietako eta Soziologiako Fakultatean Gizarte Antropologian katedradunak.

Hori da OHOko nahiz BBBko eta LHko 218 derrigorrezko irakurketa-testuz osatutako lagin bat aztertuz atera dugun ondorio nagusia (testuak arlo askotakoak ziren: Gizarte Zientziak, Historia, Hizkuntza, Heziketa Humanistikoa, Filosofia, Etika…). Testu horietan inprimatutako 41.803 orrialdeetan, jitoei buruzko 17 aipamen aurkitu dira, 59 lerro inguru guztira (% 0,14): **"Gehiagotan hitz egiten da Ameriketako Estatu Batuetako hispaniarrei buruz, ijitoei buruz baino. Gainera, ijitoei buruzko erreferentzien erdiak XVI. eta XVIII. mendeko ijitoenak dira"** (Tomás Calvo Buezas).

"Errealitate bat ezkutatzen da, beraz. Gizon, emakume eta haur ijitoak direnik isiltzen da; badirudi onartu egiten dela, errealitate batez hitz egiten ez bada, errealitate hori ez dela existitzen. Horrela, ordea, kolektibo horri buruzko itxaropen faltsuak eta estereotipoak bultzatzen dira" (Jurjo Torres Santomas).

Errealitate hori ez dute aldatu, ez hezkuntza-erreformak, ez testuliburu berriek.

Ez da nahikoa irakasleak sentsibilizatzea eta prestatzea. Nahitaezkoa da ikasgeletan ijito-herria "agertzeko" tresnak eta materialak ematea, helburu hauek bete ahal izateko:

Ikasle ijitoek eskola beraiena ere badela sentitzeko; hau da, beraien bizitzarekin harremana duela sentitzeko.
Ikasle ez-ijitoek ongi ezagut ditzaten ikaskide ijitoak.
Guztiek elkarrekin bizitzen ikas dezaten, elkar ezagututa, eta elkarren kulturak ezagutuz eta errespetatuz.

Egun, irakasleek badituzte erabiltzeko moduko zenbait material, baina ez dira nahikoak. Horietako gehienak, gainera, ez dituzte ijitoek egin:

Batzuek oso ongi agertzen dituzte ijitoen bizitzaren arloak, historia, ohiturak… baina ñabardura asko oharkabean pasa daitezke, eta, batzuetan, gaizki interpreta ditzakete ijito ez direnek.
Beste batzuek gure errealitatearekin zerikusirik ez duten egoeratan jartzen dituzte ijitoak.
Badira gure herriari buruzko estereotipo tradizionalak igortzen dituztenak ere, eta horrek ez du laguntzen ijito-herria ezagutzen eta errespetatzen.

Horregatik guztiagatik aurkeztu du lan hau KALE DOR KAYIKO elkarteak, badakigulako gurearen moduko kolektibo batetik soilik bultza daitekeela horrelako lan bat: bateratu egiten ditu ijito-kulturaren zuzeneko ezagutza eta gure herriaren eskolatzean esperientzia duten profesionalen lana.

2.- HELBURU OROKORRA

*Hemen aurkeztuko diren materialek kulturarteko hezkuntza lantzea erraztuko die Haur Hezkuntzako, Lehen Hezkuntzako eta Bigarren Hezkuntzako irakasleei, ijito-herria "ikusgarri" egiten baitute ikasgelan. Material horietan ijitoen historia, kultura, bizimoduak, ohiturak, hizkuntza eta abar agertzen dira.

Helburu horrek hiru xede ditu:

Ikasle ijitoek eskola beraiena ere badela sentitzea, beren kultur nortasuna onartzen dela sentitzea, eta eskolan eta etxean ikasten dutena lotzea.
Ijito ez diren ikasleek ikaskide ijitoak ongi ezagutzea, haien herria, historia, egungo egoera; ez sortzea ijitoei buruzko ideia okerrik eta estereotiporik.
Guztiak heztea norberaren kultura eta gizarteko gainerako kulturak ezagutzeko, onartzeko eta errespetatzeko.

3.- BILDUTAKO MATERIALAK

A) Ikasgelan lantzeko prestatutako materialak.

B) Haur-literatura.

C) Aldizkari eta buletin interesgarriak.

A) IKASGELAN LANTZEKO PRESTATUTAKO MATERIALAK

- "Centros de interés específicos con niños y niñas gitanas"
  Grupo de Enseñantes con Gitanos de ADARRA.
  ADARRA, Bilbo, 1990.
- "Cultura gitana: Propuestas para un trabajo intercultural en la escuela"
  Valentziako Colectivo de Enseñantes de la Asociación Gitana taldeko zenbait egile.
  Generalitat Valenciana-ko Consellería de Cultura, Educació i esport. V. 1989.
- "Unidades Didácticas de Educación Intercultural"
  MECaren Zuzendaritza Probintziala. Huesca, 1992.
- "Vivamos la diversidad"
  Visquem la diversitat
  Los libros de la catarata-Edupaz, 1998.
- "Centros de Interés: Oficios tradicionales de la Comunidad Gitana"
  Chavorré Calé pedagogia-taldea.
  Chavós elkartea, Coruña, 1990.
- "Educación para la salud" (bideoa)
  Chavós elkartea.
  Chavós elkartea, Coruña, 1992.

"CENTROS DE INTERÉS ESPECÍFICOS CON NIÑOS Y NIÑAS GITANAS"
Grupo de Enseñantes con Gitanos de ADARRA.
ADARRA, Bilbo, 1990.
Mitxel Labegerie 2, 3.a 3, 48005 Bilbo.

Eskolako lanean erabiltzeko materialak

Ijito-herriaren kulturari, historiari eta bizimoduei buruzko 18 gairen informazioa, proposamen didaktikoak eta, zenbait kasutan, materialak ere bai biltzen ditu. Lehen eta Bigarren Hezkuntzako ikasgeletako ohiko gaiak zabaltzeko materialak dira, ijitoen errealitatea ere landu dezaten. Erabilterrazak dira.

1. ATALA: GAI OROKORRAK

– Aurkezpena
– Prestatutako gaien zerrenda
– Prestaketan erabilitako metodologia
– Nola sartu lan horiek programazioan:

Gogoeta orokorrak
"Propuesta para la inclusión de los centros de interés específicos de niños y niñas gitanas en los programas de EGB", Eusko Jaurlaritzen orientazioen arabera.
Ídem, MECaren gutxieneko helburuen arabera.

2. ATALA: LANDUTAKO GAIAK

– Ijito-familia.
– Etxebizitza.

– Lehengo bizimodua: bizimodu nomada.
– Ijito-herriaren historia.
– Ijito-kultura.
– Ijito-herria Bizkaian.
– Ijito-herriaren eta ijito ez den herriaren arteko bizikidetza.
– Azokak eta ganadua.
– Otarginak.
– Azoka txiki ibiltariak.
– Txatarraren salerosketa.
– Zaborretan eta hondakindegietan arakatzea.
– Artilearen salerosketa.
– Sasoikako lanak.
– Erreferentzia diren ijitoak.
– Eskaletasuna.
– Egokitzapena: ijito-herriaren tradiziozko ezaugarria.
– Adibide bat: arrantzatik eratorritako sasoikako lanak.
– Eliza ebanjelista.

ERANSKINAK

Bibliografia.
Haur ijitoak protagonista dituzten irakurketa-liburuak erabiltzeko proposamena.

"CULTURA GITANA: PROPUESTAS PARA UN TRABAJO INTERCULTURAL EN LA ESCUELA"

Valentziako Colectivo de Enseñantes de la Asociación Gitana taldeko zenbait egile.
Generalitat Valenciana-ko Consellería de Cultura, Educació i esport. V. 1989.
Severiano Goig, 8, behea. 46.013 Valentzia.

Karpetak lau dokumentu ditu: irakaslearen liburua, lanerako fitxak, ipuin bat eta zazpi istoriotxoko liburua.

– Irakaslearen liburua: kulturartekotasunari, ijitoei (kultura eta historia) eta ijitoen eskolatzeari buruzko informazioa, datuak eta hausnarketak ematen ditu.
– Ipuina: Ladislas izeneko mutiko ijito bati buruzko ipuina da. Ladislasek bizimodu nomada du familiarekin batera, eta bere bizitza nolakoa den kontatzen du.
– Istoriotxoak: zazpi istoriotxoren bidez, ijitoen kultura ezagutu ahal izango dugu; horretarako, ijitoen egungo bizimoduaren zenbait arlotara hurbilduko gara.
– Lanerako fitxak: aurreko materialak didaktikoki baliatzeko proposamenak ematen ditu, baita eskolako programetan ijitoen kultura sartzeko proposamenak ere.

Zaila da, egun, Valentziako Autonomia Erkidegotik kanpo aurkitzea. Osatua eta praktikoa.

"UNIDADES DIDÁCTICAS DE EDUCACIÓN INTERCULTURAL"
MECaren Zuzendaritza Probintziala. Huesca, 1992.

Egiaz, curriculumean ijitoei buruzko gaiak sartzeko bi unitate dira:

Lanbideak: salmenta ibiltaria
Ijito-herriaren historiaren ezaugarriak

Unitate didaktiko baten elementu guztiak ditu: helburu orokorra, helburu didktikoak, edukiak –kontzeptuzkoak, prozedurazkoak eta jarrerazkoak– eta jarduerak, Lehen Hezkuntzako hiru zikloetarako. Beharrezkoak dira aipatzen diren beste material didaktiko batzuk ere.

"VIVAMOS LA DIVERSIDAD"
Visquem la diversitat
Los libros de la catarata-Edupaz, 1998.

"Visquem la diversitat" kulturartekotasunean hezteko ekintza-programa bat da, erakunde hauek antolatua:

Associació d´Amistat Catalano-Algeriana.
Associació de´Enseyants amb Gitanos de Catalunya.
Centre d´Harmonització i Dinamització Intercultural de Catalunya.
Federació d´Associacions Gitanes de Catalunya.
Grup per una Educació Intercultural.
Retruco – Solidaritat amb Argentina.
Sodepau.

"Visquem la diversitat" proiektua Katalunian bizi diren hainbat kulturatako jendearen arteko topaketa-ikastaroetako esperientzietatik abiatzen da.

Bost kapitulu ditu:
– Sarrera:
Eskolako kulturarteko lanari buruzko hausnarketak.
Aurrekontzeptuekin lanean
Denok desberdinak gara, baina denok ez gaude baztertuta.
Gutxiengo etnikoak eta nazionalak.
Migrazio-mugimenduak: aspalditik datorren kontua.
Immigrazioa gaur eta hemen.
Aniztasuna aberastasuna da.
Beste lau kapituluek (Magreb, Afrika Beltza, Erdialdeko eta Hegoaldeko Amerika, eta Ijito-herria) lau atal dituzte:
1-Begira diezaiogun historiari.
2-Ikus dezagun hurbiletik…
3-Uste baino hurbilago dagoen kultura
4-Eta, orain zer?

Kapituluetako azpiatalak independenteak dira gainerakoekiko, eta, hori dela-eta, bakarka lan daitezke.

Oso proposamen egokiak egiten ditu lanerako, bai Bigarren Hezkuntzarako, bai Helduen Hezkuntzarako (baita irakasleentzat ere).

"CENTROS DE INTERÉS: OFICIOS TRADICIONALES DE LA COMUNIDAD GITANA"
Chavorré Calé pedagogia-taldea.

Chavós elkartea, La Coruña, 1990.
Vila do Conde, Torre 2 Baixo. 15.406 Ferrol-A Coruña

– Ganadu-tratulariak
– Otarginak

Irakaslearentzako informazioa, bi lan-koaderno eta diapositibak dituzte. Koaderno bakoitzaren hasieran, ipuin bat dago, gaia lantzen hasteko. Materiala Lehen Hezkuntzako lehen ziklorako prestatu bada ere, beste maila batzuetara ere egoki daiteke.

"EDUCACIÓN PARA LA SALUD"
Chavós elkartea.
Chavós elkartea, La Coruña, 1992.
Vila do Conde, Torre 2 Baixo. 15.406 Ferrol-A Coruña

Bideo bat, zenbait gairi buruzko azalpen argiak eta osatuak ematen dituena: higienea, elikadura, etxeko istripuen prebentzioa, lehen sorospenak, bakunak, etab. Gai horien guztien protagonistak hainbat egoeratan bizi diren zenbait ijito-familia dira. Iraupena: 20 minutu. Gida didaktikoa du.

B) HAUR-LITERATURA

Haur Hezkuntzatik hasita:

-POHOPOL, R. Alcántara-La Galera.
-MANUELA, M. Osorio- Edebe.
-MANUELA Y EL CAMPO, M. Osorio- Edebe.

6 urtetik aurrerakoentzat:

-HAU BELDURRA!, R. Alcántara- Edebe-Giltza.
-PATATITA, P. Molina Llorente- SM.

10 urtetik aurrerakoentzat:

-ROMANIES, M. Osorio – Anaya.
-OSTELINDA, yo vengo de todas partes, Carme Garriga eta Anna Gimenez – La Galera.

12 urtetik aurrerakoentzat:

-HISTORIA DE PIMMI, U. Wölfel- Noguer.
-LA DEL ULTIMO BANCO, M. Halasi –Juventud.
-EZ GARBITU ESKUAK, FLANAGAN, M. Andreu eta J. Ribera-Anaya.

Adin guztietarako:

-CUENTOS POPULARES GITANOS, D. Tong - Siruela

C) ALDIZKARI ETA BULETIN INTERESGARRIAK

Elkarte batzuek aldizkariak eta buletinak dituzte, eta horien bidez, ijitoen bizimoduaren, haien arazoen eta egungo kezken, gertaera garrantzitsuen eta abarren berri izan dezakegu ikasgelan. Beste batzuek, berriz, agertuz doazen materialei buruzko etengabeko informazioa emango digute.

NEVIPENS ROMANÍ (IJITO-ALBISTEAK)

Espainiako Unión Romaníren buletina.
Harpidetza-kuota du.
Unión Romaní. 202 posta-kutxa – 08.080 BARTZELONA.

ARAKERANDO (HIZKETAN)

Alacanteko ijito-elkartearen buletina.
Doakoa.
Alacanteko ijito-elkartea, Pardo Bazán, 11, solairu artekoa – 03.010-ALACANT

ACABÁ CALÓ (HEMEN IJITOA)

Kataluniako ijito-elkarteen federazioaren buletina.
Doakoa.
Kataluniako ijito-elkarteen federazioa. Concili de Trent, 313, 9.7 bulegoa – 08.020 BARTZELONA.

AMARÓ GAÓ (GURE HERRIA)

Valentziako ijito-elkartearen buletina.
Doakoa
Valentziako ijito-elkartea. Severiano Goig, 8, behea – 46.013 VALENTZIA

BUTAL ABIERTA (ATE IREKIA)

Burgosko ijito-elkartearen buletina.
Doakoa.
Burgosko ijitoak sustatzeko elkartea. Fernán González, 35 – 09.003 BURGOS.

AKOBA GAO KALO (HEMEN IJITO-HERRIA)

Miranda de Ebroko ijito-elkartearen buletina.
Doakoa.
Miranda de Ebroko ijitoak sustatzeko elkartea. Del Olmo, 15 – 09.200 MIRANDA DE EBRO (Burgos).

BOLETÍN DEL CENTRO DE DOCUMENTACIÓN DE LA ASOCIACIÓN DE ENSEÑANTES CON GITANOS

Doakoa.
Haur ijitoen eskolatzeari eta kulturartekotasunari buruzko esperientziak eta materialak.
Enseñantes con Gitanos elkartea. 260 posta-kutxa – 28.902 GETAFE (Madril)

INTERFACE

Parisko René Descartes Unibertsitateko Ijito-ikerketen zentroaren buletina (Europako Erkidegoen Batzordearen laguntzarekin).
Doakoa.
Ijitoen hezkuntza-esperientziak Europan.
Centre de Recherches Tsiganes. René Descartes Unibertsitatea. 106 Quai de Clichy – F- 92.110 CLICHY (Frantzia).

"La Diversidad Cultural en la Práctica Educativa" liburutik ateratakoa.

Egileak: Xabier Lluch i Balaguer/ Jesús Salinas Catalá
Mec, Hezkuntzako eta Lanbide Heziketako Idazkaritza Nagusia. Hezkuntza Ikerketa eta Dokumentazioko Zentroa (CIDE).

4. – HAUR LITERATURAKO GIDA DIDAKTIKOAK

ESKEMA OROKORRA:

1.- Liburuaren edo materialaren aurkezpena
2.- Gai jakin batzuei buruz zer pentsatzen duten edo zer dakiten jakiteko aurretiazko jarduerak, xehetasunik galdu gabe irakurtzera, entzutera, ikustera… animatuko dituztenak.
3.- Aurretiazko ideiak eta materialean agertutakoak alderatzeko balioko duten ondoko jarduerak, gehiago jakitera bultzatzekoak…
4.- Zenbait gaitan sakontzeko materialak.

GIDEN ERABILERARI BURUZ:

Bistan denez, galderak egiteko modua aldatu egingo da taldean ikasle ijitoak izatearen edo ez izatearen baitan.

Beti, galdera egiteko modua zaindu beharko dugu; hau da, taldearen bizipenak, auzoaren edo herriaren osaera eta abar kontuan hartu beharko ditugu.

Ezin izango ditugu liburu batek iradoki ditzakeen gai guztiak agortu (eta saiatu ere ez gara egingo). Ikasleen bizipenak, gure helburuak, atentzioa eman diena… kontuan hartuta aukeratu beharko dira beti.

Bestalde, normala izango da jarduera hori aurrera eramatean beste ideia, gai edo proposamen batzuk agertzea. Ondo legoke guri jakinaraztea, materiala hobetzen jarrai dezagun.

NAIS TUKE (eskerrik asko).

POHOPOL

1.- Aurkezpena

*Ricardo Alcántara.
Edebe.

Gurasoekin batera, bizimodu nomada duen haur ijito bati buruzko ipuin laburra. Interesari eusten dio. Beste bizimodu bat erakusten du (Haur Hezkuntzatik aurrera).

2.- Irakurri aurretik

Ahoz edo idatziz, galdera hauek egingo dira, gai horiei buruz zer iritzi duten edo zer dakiten jakiteko eta irakurtzera anima daitezen:

a) Ezagutzen al duzu Pohopol izeneko haur-ijitorik?
b) Haur ijito asko ezagutzen al dituzu? Nola dute izena?
c) Bizi izan al zara inoiz karabana batean? Joan al zara inoiz kanpinen batera?
- BAI erantzuten badute: Gustatu al zitzaizun? Zergatik?
- EZ erantzuten badute: Gustatuko al litzaizuke? Zergatik?

d) Ausartuko al zinateke mendian edo zelaian bakarrik ibiltzen? Zergatik?
e) Etxebizitza finkorik ez dutenek egin al dezakete lanik? Zertan?
f) Ba al dakizu zer den zinginarri bat?

Jakina denez, fase honetan garrantzitsuena ez da zuzen erantzutea, gai horiei buruz hausnartzea baizik. Banakako ekarpenak bezain garrantzitsua da esperientziak eta sentimenduak bateratzea.

3.- Irakurri ondoren.

Ipuina irakurri edo entzun ondoren, une ona izan daiteke gai hauetakoren bat agertzeko:

a.-Pohopol eta bere familia zoriontsu bizi dira gurdian, alde batetik bestera joanez.

1. Zergatik?
2. Nola moldatzen dira euria, haizea, elurra… egiten duen egunetan?
3. Utziko al diete edonon kanpatzen?
4. Orain, familia-ijito gehienek utzia dute bizimodu nomada. Zure ustez, zergatik gertatuko zen hori?

b.-Pohopolen aita saltzaile ibiltaria zen.

1.- Ezagutzen al duzu saltzaile ibiltaririk?
2.- Non ikusten dituzu?
3.- Ba al dakizu non bizi diren? Pohopelen familia bezala biziko ote dira, beti alde batetik bestera ibiltari?

c.- Jende askok zinginarriak erabiltzen ditu, mota askotakoak.

1.- Benetan babesten dutela iruditzen al zaizu?

d.- Pohopolen familiak oso txikia dirudi.

1.- Ezagutzen al duzu hura bezain txikia den ijito-familiarik?
2.- Seguru asko, senide gehiago izango dituzte. Zergatik ez ote dabiltza guztiak elkarrekin?
3.- Noiz eta non elkartuko dira?
4.- Seme bakarra izango al da? Ala gazteena, eta anai-arrebak ezkonduta izango ditu?

4. Gaian sakontzeko materialak

Gida hori erabiltzen duen irakasleak material hauek erabil ditzake, ikasleei gehien interesatzen zaizkien gaiak edo taldearentzat egokien jotzen dituenak sakonago jorratzeko:

A.- "La vida de antes: la vida nomada"

"Centros de interés específicos con niños y niñas gitanas" liburuan garatutako gaia. Liburu hori ADARRA pedagogia-kolektiboaren Grupo de Enseñantes con Gitanos taldearena da.

B.- "Manuela" eta "Manuela y el campo", M. Osorio (EDEBE)
Bizimodu nomadari buruzkoak dira, eta feriak eta Gabon-gaua agertzen dira.

HAU BELDURRA!

1.- Aurkezpena

*Ricardo Alcántara
Edebe-Giltza

Martiñek 6 urte ditu, eta gogo handia eskolara joan eta lagunak izateko, alaba bakarra baita. Baina Martiñe sorgina da. Horregatik, desberdina delako, beldurra dio jendeak, eta baztertu egiten dute. Arazo asko izango ditu lagunak izatea lortu arte (6 urtetik aurrerakoentzat).

2.- Irakurri aurretik

Ahoz edo idatziz, galdera hauek egingo dira, gai horiei buruz zer iritzi duten edo zer dakiten jakiteko eta irakurtzera anima daitezen:

a) Gustatzen al zaizu eskolara joatea? Zergatik?
b) Norbaiten edo zerbaiten beldur al zara? Zergatik?
c) Eskolan, izan al diozu inoiz beldurrik norbaiti edo zerbaiti? Nori edo zeri, eta zergatik?

Jakina denez, fase honetan garrantzitsuena ez da zuzen erantzutea, gai horiei buruz hausnartzea baizik. Banakako ekarpenak bezain garrantzitsua da esperientziak eta sentimenduak bateratzea.

3.- Irakurri ondoren

Baztertutako norbaitek zer sentitzen duen hausnartzen lagundu nahi zaie, baita ezezaguna baztertzearen zentzugabekeriaz ere. Martiñeren egoeran izan dira, askotan, haur ijitoak, eta galdera hau egin diete familiakoei: ijito guztiak gaiztoak al dira?

A.- Martiñe irrikaz zegoen eskolara joateko.
1.- Zergatik?

B.-Eskolako haurrak Martiñeren beldur ziren.
1.- Zergatik?
2.- Zuri ere beldurra emango al lizuke? Zergatik?
3.- Eskolako haurrek ezagutzen al zuten beste sorginen bat?

C.- Martiñeren lekuan jartzen saiatuko gara.
1.- Nola sentitzen zen Martiñe?
2.- Zu nola sentituko zinateke?
3.- Zu Martiñe bazina, esango al zenuke ezer etxean? Itzuliko al zinateke eskolara?

D.- Puxtarriekin jolasten ari zirela, haur bat erori zen Martiñeren erruz, baina nahi gabe izan zen.

1.- Inoiz eman al diozu min inori, jolasean, nahi gabe? Zer gertatu zen?
2.-Martiñe sorgina izan ez balitz, gertatuko al zen ezer?
3.- Zure ustez, irakasleak zergatik ez zion galdetu Martiñeri zer gertatu zen?
4.- Bidezkoa iruditzen al zaizu?

5.- Eskolan gertatzen al da inoiz horrelakorik? Norekin? Zergatik?
6.- Zer egin beharko genuke, horrelakorik ez gertatzeko?

E.- Beste gurasoek ez zuten nahi Martiñe eskolara joatea.
1.- Ezagutzen al zuten Martiñe eta haren familia eskolako gurasoek?
EZ erantzuten badute: Orduan, zergatik ez zuten eskolan ikusi nahi?
BAI erantzuten badute: Orduan, inorekin ez zela sartzen baldin bazekiten (gogoratu Martiñek ez zekiela besteei min ematen), zergatik baztertzen zuten?

F.- Azkenean, dena konpondu zen, baina…
1.- Martiñe izango bazina, lagunduko al zenioke gizon hari? Zergatik?
2.- Zergatik lagundu zion Martiñek?
3.- Zer gertatuko zen, gizon hark istripua izan ez balu?
4.- Zer nahi zenuke gertatzea?

4.- Gaian sakontzeko materialak

DENOK BERDINAK, DENOK DESBERDINAK gaian sakontzeko, Rafa Mendiak prestatutako jarduerak proposatzen dizkizugu. Jarduera horiek “Centros de Interés…” (op. cit.) lanean dauden, 98.-105. orrialdeetan.

PATATITA

1.- Aurkezpena
Pilar Molina. SM. El barco de vapor.

Patatita haur ijitoa da. Berak eta Caldero txakurrak herri hura ezagutu nahi dute. Herrian festak dira, eta, horregatik, jende asko dabil eta barrakak, litxarreriak eta abar daude. Bat-batean, Caldero desagertu egin dela ohartzen da Patatita (6 urtetik aurrerakoentzat).

2.- Irakurri aurretik

Ahoz edo idatziz, galdera hauek egingo dira, gai horiei buruz zer iritzi duten edo zer dakiten jakiteko eta irakurtzera anima daitezen:

a) Ezagutzen al duzu Patatita izeneko haur ijitorik? Eta Antonio izenekorik?
b) Haur ijito asko ezagutzen al duzu? Nola dute izena?
c) Bizi izan al zara inoiz karabana batean? Joan al zara inoiz kanpinen batera?
   - BAI erantzuten badute: Gustatu al zitzaizun? Zergatik?
   - EZ erantzuten badute: gustatuko al litzaizuke? Zergatik?
d) Ausartuko al zinateke herri ezezagun batean bakarrik ibiltzen? Zergatik?
e) Ba al duzu txakurrik, edo inoiz izan al duzu?
   - BAI erantzuten badute: Nolakoa da/zen? Nola du/zuen izena? Oso maite duzu/zenuen?
   - EZ erantzuten badute: Txakurrik izan nahiko zenuke? Zergatik?
f) Ikusi al duzu inoiz, kalean, ijito-talde baten ikuskizunik? Zer egiten zuten?
g) Galdu al zara inoiz, edo ihes egin al duzu?
   - BAI erantzuten badute: nola sentitu zinen?
   - EZ erantzuten badute: nola sentituko zinateke?

Jakina denez, fase honetan garrantzitsuena ez da zuzen erantzutea, gai horiei buruz hausnartzea baizik. Banakako ekarpenak bezain garrantzitsua da esperientziak eta sentimenduak bateratzea.

3.- Irakurri ondoren

Istorio horrek ijitoen bizimodua ezagutzen lagun diezaguke; horrela, edozein familiak egoera horretan gauza bera sentituko lukeela eta modu berean erreakzionatuko lukeela ikusiko dugu.

A.- Patatitaren familiak ez du inoiz presarik. Zergatik?

B.- Patatitaren aitonak uztai bat zuen belarrian.
   1.- Ikusi al duzu ijito helduren bat belarrian uztaia duela? Ez? Noski, hori aspaldiko kontua da-eta.

C.- Patatitaren familiak oso txikia dirudi.
   1.- Ezagutzen al duzu hura bezain txikia den ijito-familiarik?
   2.- Seguru asko, senide gehiago izango dituzte. Zergatik ez ote dabiltza guztiak elkarrekin?

3.- Noiz eta non elkartuko dira?
4.- Seme bakarra izango al da? Ala gazteena, eta anai-arrebak ezkonduta izango ditu?

D.-Patatitaren amak lapikoan egiten zuen janaria.
1.- Zer ari zen prestatzen?
2.- Seguru asko, eltzekariren bat izango zen, patata, oiloa eta guzti. Lehen, plater bakarra jaten zuten, baina gauza asko izaten zituen.

E.- Patatita inoiz egon gabeko herri hartan bakarrik ibiltzen ausartu zen. Zergatik?
1.- Nola itzuli zen?
2.- Argia iruditzen al zaizu?

F.- Patatitaren familian zirku-ikuskizunak egiten zituzten.
1.- Ikusi al duzu inoiz ijito-talderen bat zirku-ikuskizunak egiten?
BAI erantzuten badute: Non? Zer egiten zuten?
EZ erantzuten badute: Orain, espainiar Estatuan, jende gutxik du bizimodu nomada, eta gutxi aritzen dira lan horretan; esaterako, hungariar ijito-familiak.

G.- Patatitaren familia oso beldurtuta zegoen hura desagertu zelako, eta Patatita triste jarri zen, familia nahigabetzeagatik.
1.- Beste nolabait joka zezakeela uste al duzu?
2.- Familia joango al zen herritik, Caldero aurkitu gabe?
3.- Asmatu familia nahigabetu gabe Caldero aurkitzeko moduren bat.

4.- Gaian sakontzeko materialak

A.- “La vida de antes: la vida nomada”

“Centros de interés específicos con niños y niñas gitanas” liburuan garatutako gaia (op. cit)

B.- “Manuela” eta “Manuela y el campo” (op. cit.). Bizimodu nomadari buruzkoak dira, eta feriak eta Gabon-gaua agertzen dira.

ROMANIES

1.- Aurkezpena

*Marta Osorio. Anaya.

Duela urte batzuk ijito-familia baten bizimodua nolakoa zen kontatzen digu (familia ganadu-tratularia zen), eta nola aldatu den denborarekin (10 urtetik aurrerakoentzat).

2.-Irakurri aurretik

Ahoz edo idatziz, galdera hauek egingo dira, gai horiei buruz zer iritzi duten edo zer dakiten jakiteko eta irakurtzera anima daitezen:

a) Ezagutzen al duzu Sebastian, Rafael, Consuelo… izeneko ijitorik?
b) Haur ijito asko ezagutzen al duzu? Nola dute izena?
c) Ba al dakizu zer egiten duten haien familiakoek? Eta zertan aritzen ziren aitona-amonak?
d) Zertan egiten dute lan zure gurasoek? Eta aitona-amonek, eta birraitona-amonek? Ba al dakizu?
e) Mota bereko lanak al dira? Zer desberdintasun dago?
f) Berdin bizitzen al da herri batean eta hiri batean? Zer desberdintasun daude?
g) Ba al dakizu zure aitona eskolara joan zen? Eta zure amona? Zenbat denboraz?
h) Zure familia beti _____-(e)n bizi izan al da?

   EZ erantzuten badute: Non bizi zen lehen? Zergatik etorri ziren? Noiz etorri ziren? Azkar aurkitu al zuten etxea? Eta lana?

i) Ijitoak eta ijito ez direnak berdin bizi al dira? Zer antzekotasun dituzte? Eta zer desberdintasun?
j) Gustatzen al zaizkizu zaldiak?

Jakina denez, fase honetan garrantzitsuena ez da zuzen erantzutea, gai horiei buruz hausnartzea baizik. Banakako ekarpenak bezain garrantzitsua da esperientziak eta sentimenduak bateratzea.

3.- Irakurri ondoren

Romaníes ipuinak ijito-herriaren historia hurbilaren hainbat une kontatzen ditu, eta haien bizimodua, lan egiteko, gozatzeko, sentitzeko… modua azaltzen digu. Ijito ez zirenen mesfidantzaren ondorioz izandako zailtasunak ere agertzen dira, baita auziak konpontzeko moduak ere (hitza ematea/kontratu bat sinatzea).

Lanean ari garen taldearen osaera, interesak… nolakoak diren, arlo batzuk beste batzuk baino gehiago landuko ditugu.

Galdera orokor batzuekin has gaitezke, zer lantzea komeni zaigun hautemateko.

1.- Gustatu al zaizu liburua? Zergatik?
2.- Zer gustatu zaizu gehien?
3.- Zer lanetan aritzen ziren lehen ijitoak (tratulariak, arotzak, moztaileak, otarregileak, galdaragileak, etab.). Oraindik ere egiten al da horrelako lanik? Zergatik?

4.- Zertan aritzen dira orain?
5.- Ezerk harritu al zaitu? Zerk?

Lehen hurbilpen horren ondoren, gai ugari proposatuko dizkizuegu:

A.- Lolesen familia nomada zen, eta Madrilen bizitzen geratzea erabaki zuen.
1.- Zergatik?
2.- Zer abantaila ditu bizimodu nomadak?
3.- Eta sedentarioak?

B.- Liburuan, asko hitz egiten dute azokei buruz?
1.- Ba al dakizu zer diren?
2.- Izan al zara inoiz azokaren batean?
3.- Oraindik ere egiten al da azokarik?
4.- Nolakoak dira oraingoak?

C.- Sebastiani ikaragarri gustatzen zaizkio zaldiak. Haur ijito askori ere bai; esaterako, Lolesi.
1.- Zergatik?

D.- Sebastian ez zen oraindik eskolara joan.
1.- Gogoratzen al duzu zergatik?
2.- Nola ari zen ikasten zaldiak tratatzen?
Lolesen aitak alaba eskolara joatea nahi du.
3.- Zergatik desberdintasun hori?
4.- Zer iritzi du amonak gai horri buruz?

E.- Amona lutoan dago; Loles, berriz, kantatzen eta dantzatzen ari da.
1.- Arraroa iruditzen al zaizu?
2.- Ba al dakizu nola bizi duten lutoa ijitoek?

Loles txikia da, eta amonak urte batzuk daramatza lutoan.
3.- Horregatik ote da?
4.- Zer zaindu behar duzu, ijito baten lutoa errespetatu nahi baduzu?

F.- Liburuan hitz ezezagunak aurkituko zenituen. Batzuk ijito-hizkerakoak dira; beste batzuk, berriz, antzinako gaztelaniakoak.
1.- Bereiz al ditzakezu?
Zambra, fario, sinela o chavorró, mistós, muló, lañas, lebrillos…

G.- Liburuan, Lolesen amonaren ezkontza-eskea eta ezkontza bera ageri dira.
1.- Zure ustez, horrela egingo dute oraindik?
2.- Zer aldatu da?

H.- Sebastianen familiaren arazoak oso lotuta daude akordioak egiteko dauden moduekin.
*Hitza ematea (ijitoek, edo aspaldiko euskaldunek, esaterako)
*kontratu bat sinatzea.
1.- Zuk nola egingo zenuke akordio bat? Zergatik?

2.- Zure ustez, zer abantaila du modu bakoitzak? Eta zer desabantaila?

I.- Encinako kortijoa, ijitoen arabera, Rafaelena zen, baina eskrituretan aita agertzen zen.

1.- Ijito ez zirenen arabera, norena zen?
2.- Zure ustez, norena zen?
3.- Zure ustez, gaur egun gerta al daiteke horrelakorik?
4.- Eta ijito ez diren familietan?

J.- Chapinek ondradu fama zuten; hitzeko pertsonatzat zituzten, hitza betetzen zuten pertsonatzat.

1.- Zergatik salatu zituen Juan Beltránek, akordio bat egina bazuten?
2.- Herriko jendeak haiekin hitz egiteari utzi zion. Zergatik?
3.- Zeri egiten dio erreferentzia liburuak, Sebastián Luceroren gainean arrapaladan doala sartutako bertsoetan?

K.- Liburuan, behin baino gehiagotan aritzen dira ijitoen arteko elkartasunaz.

1.- Gogoratzen al duzu noiz?
2.- Zure ustez, zergatik esan zion Lolesek amonari "lehenik ijitoak" sendatuko zituela?

3.- Ba al dakizu zure inguruan horrelako elkartasun-jarrerarik izan den? Hau da, gertatu al da zure inguruan zoritxar edo bidegabekeriaren bat izatea eta jendeak elkartasunez jokatzea?

4.- Nola izan gaitezke solidarioak ikasgelan edo eskolan?

4. Gaian sakontzeko materialak.

Zer gai lantzen diren, eta atentzioa zerk eman dien ikusita, "Centros de Interés específicos de niños y niñas gitanas" obran jorratzen diren gaiak erabil daitezke:

- Familia ijitoa.
- Lehengo bizimodua: bizimodu nomada.
- Ijito-herriaren historia.
- Ijito-kultura.
- Ijito-herriaren eta ijito ez den herriaren arteko bizikidetza.
- Azokak eta ganadua.
- Otarginak.
- Sasoikako lanak.
- Txatarraren salerosketa.

Bistan denez, kontua ez da gai guztiak lantzea, ikasleentzat interesgarrienak direnak lantzea baizik. Komenigarria litzateke irakasleak gai horiek berriz irakurtzea, ikasleekin landu aurretik, bere parte-hartzearen bidez zalantzak argitzeko, aukerak aurkezteko, baieztapenen bat zalantzan jartzeko…

OSTELINDA

1.- Aurkezpena

*Carme Garriga eta Anna Gimenez- La Galera

Ostelinda ijitoak 12 urte ditu, eta bere bizitza eta bere familiarena nolakoa den kontatzen digu. Oso ongi islatzen du egungo familia ijito baten bizimodua.

2.- Irakurri aurretik

Bi ohar (irakasleentzat):

-Atzeko azalean, gure herrialdera etortzen diren atzerritarren egoera aipatzen da. Nabarmena da bildumako beste liburu batzuez ari dela, ijitoak ez baitira atzerritarrak; izan ere, kasu honetan, espainiar Estatuko bizilagunak dira, eta, bestetan, bizi diren estatukoak.

-Hirugarren orrian, "arraza" familia handiei deitzen zaiela esaten da; gure komunitateko ijitoek ez dute termino hori erabiltzen (ezta beste batzuetakoek ere, guk dakigunez). Hori dela-eta, hobe da irakurketan aipamen hori ez egitea, gaizki ulerturik izan ez dadin.

Irakurriko duzun liburuak haur ijito baten eta haren familiaren bizitza kontatzen du.

a) Ezagutzen al duzu Ostelinda izeneko haur ijitorik?
b) Ezagutzen al duzu haur ijitorik? Zer dakizu haietaz?
c) Eta haien familiaz?
d) Zer dakizu ijitoen herriaz?

3.- Irakurri ondoren.

Ostelindak gauza asko kontatu dizkigu bere familiari eta ijito-herriari buruz.

1.- Gustatu al zaizu liburua? Zergatik?
2.- Zer gustatu zaizu gehien?
3.- Haur ijito horren bizitza zuk uste bezalakoa al da?
4.- Eta familiarena?
5.- Eta haien ohiturak?
6.- Esan zer ikasi duzun gai hauei buruz:
    Ijitoen historia.
    Ijito-herria.
    Ijitoen lehengo bizimodua.
    Salmenta ibiltaria.
    Nola moldatzen diren eskolan.
    Zertan ematen duten aisialdia.
    Ijitoen festak.

7.- Ostelindak ijitoen eta ijito ez direnen arteko harremanez duen iritzia ematen du. Ados al zaude berarekin? Zergatik?

4.- Gaian sakontzeko materialak.

Zer gai lantzen diren, eta atentzioa zerk eman dien ikusita, "Centros de Interés específicos de niños y niñas gitanas" obran jorratzen diren gaiak erabil daitezke:

- Familia ijitoa.
- Lehengo bizimodua: bizimodu nomada.
- Ijito-herriaren historia.
- Ijito-kultura.
- Ijito-herriaren eta ijito ez den herriaren arteko bizikidetza.
- Salmenta ibiltaria.

Bistan denez, kontua ez da gai guztiak lantzea, ikasleentzat interesgarrienak direnak lantzea baizik. Komenigarria litzateke irakasleak gai horiek berriz irakurtzea, ikasleekin landu aurretik, bere parte hartzearen bidez zalantzak argitzeko, aukerak aurkezteko, baieztapenen bat zalantzan jartzeko…

HISTORIA DE PIMMI

1.-Aurkezpena

*Ursula Wölfel.
Noguer argitaletxea

Galdu diren bi haur ijitoren abenturak kontatzen dizkigu, baita haiek berriz aurkitu arteko gorabeherak ere. Istorio horren bidez, ijitoen historiaren eta bizimoduaren alderdi askoren berri izango dugu. Ekintza Alemania eta Frantzia artean gertatzen da, munduko gerra amaitu eta ondorengo 20 urteetan (12 urtetik aurrerakoentzat).

2.- Irakurri aurretik

Irakurriko duzun liburuak ijito-herriaren berri emango dizu:

a) Zer dakizu ijitoez, haien bizimodu nomadaz, haien historiaz?
b) Ba al dakizu Bigarren Mundu Gerran naziek okupatutako lurraldean zer gertatu zitzaien ijitoei?
c) Ba al dakizu nola ateratzen diren aurrera, zer gertaera ospatzen dituzten, zer lege dituzten…?
d) Zer-nolako harremanak izan dituzte ijito ez direnekin, eta zer-nolakoak dituzte egun?
e) Ba al dakizu nola konpontzen dituzten arazoak?

Liburua irakurtzen amaitzen duzunean, hobeto ezagutuko eta ulertuko duzu herri hori.

3.- Irakurri ondoren.

Pimmik, Naukak eta haien familiak ijitoen historiari eta bizimoduari buruzko alderdi ezezagun asko agertuko zizkizuten.

1.- Gustatu al zaizu liburua? Zergatik?
2.- Zer gustatu zaizu gehien?
3.- Ezerk eman al dizu atentzioa? Zergatik?

Aurretiazko jardueretan eta lehen erantzunetan jasotakoaren arabera bidera dezakegu ondorengo lana.

Hainbat gai proposatzen ditugu, lantzeko:

A.- Pimmiren familia nahiko handia da, eta elkarrekin bidaiatzen dute.

1.- Erraz aurkitzen al dute kanpatzeko lekua?
2.- Eta erraz antolatzen al dute bizitza kanpamentuan?
3.- Nola erabakitzen dute zer bide hartu?

B.- Ijitoek festen bidez ospatzen dituzte poza eragiten dieten gertaera guztiak.

1.- Zer gertaera ospatzen dira liburuan?
Sara panpina eta Macki katua aurkitu izana.
Haurrak aurkitu izana.
Terina askatu izana.
Bubalaren itzulera.
Topaketak.
Ezkontzak eta ezkontza-eskeak.
Jaiotzak eta bataioak.

Santa Sararen jaia (Frantziaren hegoaldean).
Gabon-eguna eta San Joan gaua.

C.- Behin baino gehiagotan, bizimodu nomada eta sedentarioa erkatzen dira.

1.- Zure ustez, zergatik gustatzen zaie hainbeste ijitoei?
2.- Gustatzen al zaizu bizimodu nomada? Zergatik?
3.- Zer desabantaila ditu zuretzat? Eta ijitoentzat?

D.- Batzuek diote ijitoak zikinak direla. Pimmi eskolara iristen denean, zikin dago.

1.- Zu nola egongo zinateke, haiekin bidaiatu izan bazenu?
2.- Garbi amaitzen duzu eguna kanpinean?
3.- Nola zeuden Pimmiren familiaren gurdiak?
4.- Eta barrakak?
5.- Nola prestatzen ziren festarako?

Liburua irakurri ondoren, zer iritzi duzu gai horri buruz?

E.- Ipuin horretan, ijitoek eta ijito ez direnek zer-nolako harremanak dituzten ikusi dugu.

1.- Jakingo al zenuke harreman horiek azaltzen?
Errukia: "debe ser espantoso ser gitano y vagabundear por el mundo".
Bazterketa: "Marchaos, no queremos saber nada de vosotros".
Beldurra: "¡Echan mal de ojo y pueden hechizar".
Erruduntasuna: "…les echan la culpa de todos los robos".
Errespetua: "Son iguales que nosotros".
Polizia-jazarpena: "…no les dejaban acampar más de dos días".

2.- Nola sentitzen dira Pimmi eta Nauka ijito ez direnen jarrera ikusita?

3.- Nola sentituko zinateke zu haien lekuan?

Batzuek lagundu egin nahi dute, baina "hanka sartzen" dute: iruditzen zaie poliziak lagundu egingo diela, edo aterpeak irtenbidea direla…

4.- Zure ustez, zergatik gertatzen da hori, borondate oneko pertsonak badira?

Beste batzuek argi eta garbi laguntzen eta babesten dituzte: abisatu eta ezkutatu egiten dituzte naziengandik. Beti gertatu izan da ijito eta ez-ijitoen artean elkar ulertzea.

F.-Ijitoak ez diren batzuek uste dute ijitoak alferrak direla, eta ez daudela lan egiteko prest. Istorio horretan, bizimodu nomada duten ijitoen garai bateko (eta egungo) lan batzuk ageri dira.

1.- Gogoratzen al dituzu?
Artisau-lanen salmenta (parpaila, egurrezko koilarak…).
Zaharberritzea.
Zaborretan bila ibiltzea.
Musikari izatea.
Zirku-ikuskizunak.
Etorkizuna igartzea.
Eta, besterik egin ezean, jateko behar zutena bakarrik hartzea edo eskean ibiltzea**.**

2.- Oraindik ere horrela ateratzen al dute bizimodua?

3.- Ba al dakizu zein diren egungo ijitoen ohiko lanak?

G.- Istorioan zehar, ijitoen lege garrantzitsu batzuk aipatzen dira.

1.- Zein dira?

Laguntza behar duten guztiei laguntzea.
Abegitsu izatea: bidaiariei aterpea ematea, jaki onenak bisitariei ematea.
"Aurkakoen" (etsaitasun handia duten senideen) eremura ez joatea.
Arbuiatutako jendea isolatzea.
Dena ordaindu behar da; lan eginda jateko lain irabazten ez badute, emakumeek eskean lortzen dute.
Ezin zaie beste ijitoei ezer hartu, eta gutxiago abegitsua izan bada.
Bikote bat ezkongai gisa atera ahal izateko, "eskatu" egin behar dute: mutilaren familiak neskaren familiari eskatzen dio.
Ezin zaio inori tratu txarrik eman.
Ez da inoiz jendearen ezbeharrez hitz egin behar.

Horietako batzuk oraingo eta lehengo beste gizarte batzuetako "idatzi gabeko" legeen oso antzekoak dira; beste batzuk, berriz, desberdinak.

2.- Sailka itzazu?

H.- Arazoak helduek konpontzen dituzte. Erabaki garrantzitsuak ere helduek hartzen dituzte.

1.- Zer erabaki garrantzitsu hartu ditu Marak?
2.- Zer arazo konpondu ditu ipuinean zehar?
3.- Zergatik gidatzen zuen Marak familia, eta ez Panelónek, sendatu zenean?

I.- Istorioan zehar, ijito-herriak juduekin batera Bigarren Mundu Gerran sufritutako sarraskia kontatzen da.

1.- Zer egin zieten? Zergatik?
2.- Nola saiatu ziren beren burua defendatzen?
3.- Nolatan behar izan zuten hainbeste denbora beraien bila ere bazihoazela ohartzeko?
4.- Zer egin zuten ijito ez zirenek jazarpen horren aurka?
5.- Zergatik hitz egin da hainbeste juduen holokaustoaz, eta hain gutxi ijitoenaz?

J.- Liburua irakurtzean, ijitoen eta ez-ijitoen sentitzeko moduak hautematen dira.

1.- Nola sentitu zara zu?
2.- Pimmiren eta Naukaren sentimenduekin identifikatuta sentitu al zara?
3.- Argi dago elkar uler dezakegula, ezta?

4.- Gaian sakontzeko materialak

Zer gai lantzen diren, eta atentzioa zerk eman dien ikusita, "Centros de Interés específicos de niños y niñas gitanas" obran jorratzen diren gaiak erabil daitezke:

- Familia ijitoa.
- Ijito-herriaren eta ijito ez den herriaren arteko bizikidetza.

- Lehengo bizimodua: bizimodu nomada.
- Egokitzapena: ijito-herriaren tradiziozko ezaugarria.
- Ijito-kultura.

Ijitoen holokaustoa lantzeko, material hau erabil daiteke:

D. Kenrich eta G. Puxon: “Gitanos bajo la Cruz Gamada”
Interface bilduma. Presencia Gitana argitaletxea.

LA DEL ULTIMO BANCO

1.- Aurkezpena

*M. Halasi
Juventud argitaletxea

Neskato ijito bat herrixka batean bizi izan da; baina, orain, Budapest hiri handira joan da familiarekin. Bere bizimodua egokitu beharko du, eskolan bera izango da haur ijito bakarra… Irakasleek eta ikaskideek pixkanaka-pixkanaka gaindituko dituzte aurreiritziak; kide berria ezagutuko dute eta ikaskidetzat onartuko dute.

Liburuak zer pentsatua eman beharko lieke irakasleei; hori dela-eta, ikasleei irakurri aurretik, lasai irakurtzeko proposatzen dizuet, eta galdera hauek egitea.

2.- Irakurri aurretik

Ahoz edo idatziz, galdera hauek egingo dira, gai horiei buruz zer iritzi duten edo zer dakiten jakiteko eta irakurtzera anima daitezen:

a) Inoiz izan al duzu kide berririk ikasgelan, eskolan edo auzoan?
Zer-nolako harremana izan duzu kide horrekin?
Ijitoa al zen?
Izan balitz / izan ez balitz, modu berean jokatuko al zenuen? Zergatik?

b) Pentsatu al duzu inoiz nola senti daitekeen haur bat

Zenbait urtez elkarrekin egondako ikasleen gela batera iritsi berria bada?
Eta, gainera, beste herri edo auzo batetik badator? Hau da, inor ezagutzen ez badu.
Eta, gainera, hiritik herrira / bizimodu nomadatik sedentariora / txabola batetik pisura… aldatu bada.
Eta, gainera, mendetan zehar baztertu, jazarri eta ezagutu ez den herri batekoa bada, eta herri horri buruz ikaragarrizko aurreiritziak eta estereotipoak badaude, gehienak negatiboak?

c) Liburua irakurtzean, desberdinak direnak edo ijitoak askotan baztertu egiten direla ikusiko duzu; nahiko egoera argiak dira, gainera. Babeskeria-egoerak ere aurkituko dituzu, aurrekoak bezain mingarriak. Gorde itzazu buruan.
d) Ziur asko, zeuk ere bizi izango zenuen bazterketa- edo diskriminazio-egoeraren bat. Nolakoa izan zen? Nola sentitu zinen? Konpondu al zen? Nola?

Jakina denez, fase honetan garrantzitsuena ez da zuzen erantzutea, gai horiei buruz hausnartzea baizik. Banakako ekarpenak bezain garrantzitsua da esperientziak eta sentimenduak bateratzea.

3.- Irakurri ondoren.

Konturatuko zinenez, ia ez dago ijitoen kulturari buruzko erreferentziarik ("izekoren" zeregina, janzteko gustuak…), baina bai hiriko bizimodura egokitzeko izaten dituzten zailtasunei buruzko xehetasunak; egokitzapen hori bereziki zaila da familian ama falta bada.

Horregatik ibili behar da kontuz, pobreziak eragindako alderdiak eta egokitzapen-prozesua ijito-kulturaren alderdiekin ez nahasteko.

Ez da ahaztu behar, halaber, ekintza Budapesten gertatzen dela, eta han ohitura desberdinak izan ditzaketela (izeko ezkondu egiten da, baina ez du familia gonbidatzen…).

A.- Ijito-herrian, adin batetik aurrerako guztiei osaba edo izeko deitzen zaie; hori errespetua adierazteko modu bat da.

Testuan, ijito ez direnei ere deitzen diete horrela.

1.- Gogoratzen al duzu zer egoeratan jokatu zuen Katiren amonak izeba gisa, familiako arazo bat konpontzeko?

2.- Zuk jotzen al duzu inguruko helduengana, zure arazoei buruzko aholkuak eskatzeko?

B.- Gogora ezazu zer egoeratan baztertu zuten Kati.

1.- Nola jokatu zuen Katik egoera bakoitzean?
2.- Zuk nola jokatuko zenuke haren tokian?

C.- Egoera askotan, izeko Mariak edo beste batzuek ez bezala ikusten zituen gauzak Katik.

1.- Gogoratzen al duzu egoera horietakoren bat?
2.- Zure ustez, hitz eginda, ados jarriko al ziren?

D.- Izeko Mariari kosta egin zitzaion Kati ezagutzea eta ulertzea.

1.- Zer egingo zenuke zuk horrelako egoera batean?
2.-Mariak egindakoetatik, zer ez zenuke egingo?

E.- Egoera batzuetan, errukiz tratatu zuten Kati.

1.- Nola erreakzionatzen zuen Katik?
2.- Zuk nola jokatuko zenuke haren tokian?

F.- Katiren kidea izatea egokituko balitzaizu

1.- Nork bezala jokatuko zenuke?
2.- Zer egingo zenuke?

G.- Kati oso ongi moldatzen zen osaba Patapalorekin, baina, hala ere, ia ez dute hitz egiten.

1.- Zure ustez, nola komunikatzen ziren?
Kati baztertu egiten zuen, ez hitzez soilik, gainera.
2.- Hitzik gabeko zer bazterketa-modu daude?
3.- Eta norbait onartu eta gustura sentiarazteko (hori ere hitzik gabe)?
4.- Jakingo al dute Katiren kideek osaba Patapaloren lagun egiten?
5.- Zer egin beharko lukete?

H.- Katiren kideek ez zekiten ezer ijitoei buruz.

1.- Zer dakizu zuk ijitoez, haien historiaz, bizimoduaz?

4.- Gaian sakontzeko materialak

"La historia del pueblo gitano", "Centro de Interés…" lanean garatutako gaia.

"Convivencia entre el pueblo gitano y el payo" (idem).

EZ GARBITU ESKUAK, FLANAGAN

*Andreu Martin eta Jauma Ribera
Anaya

1.- Aurkezpena.

Flanagan bokaziozko detektibea da, eta institutuko kideen gatazkak konpondu ohi ditu. Oraingo honetan, lagun ijito batek eskatu dio laguntza: bere mutil-laguna salatu egin dute, norbait hil duelako, baina errugabea da. Auzokoak ijitoen aurka altxatu dira, baina errugabea dela frogatuko du protagonistak, eta ezkutuko interesak erakutsiko dizkigu (12 urtetik aurrerakoentzat).

2.- Irakurri aurretik

Ahoz edo idatziz, galdera hauek egingo dira, gai horiei buruz zer iritzi duten edo zer dakiten jakiteko eta irakurtzera anima daitezen:

1.- Irakurtzen hasiko zaren liburu horrek ijitoen eta ijito ez direnen artean berriki izandako gatazkak gogoraraziko dizkizu; agian, zure auzoan izan da horrelako gatazkarik, edo prentsaren edo telebistaren bidez izan duzu haien berri.

Irakurketak gatazka horiek ulertzen lagunduko dizu.

3.- Irakurri ondoren.

Ikasleek liburuan ageri diren gai batzuei buruz hausnar dezaten saiatuko gara. Taldearen heldutasunaren eta bizipenen arabera erabakiko ditugu gaiak.

A.- Flanaganen auzoan, ijitoei dirua emanda edo eraiki berri ziren etxebizitzetan pisu bat emanda desagerrarazi zituzten txabolak.

1.- Ba al duzu horrelako gertaeraren baten berri?
2.- Zintzoa iruditzen al zaizu udalaren jarduera?
3. Zer ondorio izan zituen bi irtenbideetako edozeinek…
dirua hartu zutenentzat?
etxebizitzetara joan zirenentzat (guztiak txaboletan bizi ziren lehen)?

B.- Ijito batek ijito ez zen bat hil “omen” zuen, eta auzo guztia matxinatu egin zen.

1.- Zergatik?
2.- Zer gertatuko zen ijito ez zen bat atxilotu izan balute?
3.- Eta ijito bat hil izan balute?
4.- Bidezkoa iruditzen al zaizu herri oso bat gizabanako baten ekintzagatik epaitzea?
5.- Zer dago horren guztiaren atzean?
6.- Irakurri berriz osaba Joaquinek Flanaganekin hitz egiten duen pasartea (109.-110. or.). Zer iruditzen zaizu?

C.- Itxuraz, auzoan onak ziren ijitoen eta ijito ez zirenen arteko harremanak.

1.- Zergatik lehertu ziren, bat-batean?
2.- Ba al da bizikidetzarik ijitoen eta ijito ez direnen artean, ala, besterik gabe, elkarrekin bizi gara?
3.- Zer egin dezakegu?

D.- Drogaren aurkako manifestazioak

1. Drogaren aurkakoak al ziren, egiaz?
2. Jendeak ijito ez ziren trafikante asko zeudela baldin bazekien, zergatik egin zituen errudun ijitoak?
3. Droga-trafikoaren buru handiak ez ziren auzoan bizi. Zergatik ez ziren haien aurka manifestatzen?

E.- Herritarren taldeek eraso egin zieten auzora droga bila joandako junkiei.

1.- Zer iruditzen zaizu?
2.- Zerbait konpontzen al da azken mailari eraso eginez? Hau da, katearen punturik ahulenari eraso eginez?

F.- Kaskamotzen ekintzak "herritar onek" "babesten" zituzten.

1.- Zergatik ez zituen salatzen Juanen aitak?
2.- Ijitoren batek eraso egin izan balio, salatuko al zuen?
3.- Eta zuk, zer egingo zenukeen?

G.- Ageri diren liskar guztietan, alkohola ageri da.

1.- Zure ustez, alkoholak kemena edo arduragabekeria ematen du, Flanaganen aitak dioen moduan?

2.- Zergatik da jendea zakarra, edaten duenean?
3.- Zergatik edaten du jendeak hainbeste alkohol?
4.- Zuk edaten al duzu alkoholik? Zein? Zergatik? Zertarako?

H.- Gertaera guztiaren muinean, higiezinen enpresen interesak zeuden.

1.- Zer interes zeuden gertatutako beste gatazketan?
2.- Bidezkoa al da inoiz ez argitara ateratzea?

I.- Azkenean, dena konpondu zen, baina…

1.- Nolakoak izango dira bi komunitateen arteko harremanak handik aurrera?
2.- Nola sentituko lirateke ikasle ijitoak horren antzeko egoera batean?
3.- Nola sentitu zara liburua irakurtzean?

4.- Gaian sakontzeko materialak

Nevipens. Romaní: aldizkari hamaboskaria da eta, bertan, antzeko gaiei buruzko berriak aurkituko ditugu, baina herriko egunkarietan aurkitzen ez dugun ikuspegia erabiltze dute.

"Convivencia entre el pueblo gitano y el payo", "Centros de interés específicos de niños y niñas gitanas" (op. cit.) liburuan landutako gaia.

CUENTOS POPULARES GITANOS

1.- Aurkezpena

*Diane Tong.
Siruela argitaletxea

Hogeita hamar herrialde baino gehiagotako ijitoen ipuin-bilduma da. Gai asko lantzen dituzte: ijito-herriaren tradiziozko lanbideak, kezkak, bizimoduak, arazoak, balioa… Narrazio unibertsalak oroitaraziko dizkiguten ipuinak ere aurkituko ditugu. Azken batean, ijitoen irudimenaren mosaiko osatu bat emango digute, eta une atseginak pasaraziko dizkigute.

2.- Ipuina kontatu aurretik.

Kontatzeko ipuinak dira. Horregatik, proposatzen ditugun aurretiazko jarduerak lehen saioetan egitekoak dira, eta liburu honetatik atera dira: "Kolore guztietako ipuinak" (Adarrako Colectivo de Enseñantes con Gitanos).

1.- Zer dakigu ijitoez?
2.- Ezagutzen al duzu ijitoen ipuinen bat?
3.- Izenburu horrekin, zeri buruzkoa izango da? Non gertatuko da ipuina? Zer izen izango dute pertsonaiek?

3.- Ipuina entzun ondoren.

1.- Baieztatu al dira zure usteak?
2.- Zein pertsonaiarekin sentitu zara identifikatuta? Zergatik?
3.- Zer bertute edo balore ditu?
4.- Zure ustez, ipuinean agertutako bidegabekeria guztietatik zein da onartezinena?

Ez dugu gaian sakontzeko materialik sartuko, noski. Izan ere, kasu honetan, bestelakoak dira helburuak; esaterako, ipuinak entzunez gozatzea.